

Viktor E. Frankl: Ihmisyyden rajalla.

Elämä kysyy, mitä vastaat? Hädän hetkellä ihminen etsii kaiken tarkoitusta!

KTM Eija Pelkonen on aikuisopettaja, logoterapiaohjaaja LTI ja työnohjaajaopiskelija. Hän on tutkinut pro gradu- työssään vuonna 2004 Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunnassa palvelualan johtajien eettisen johtamisen diskursseja.

Miten ihminen kykenee tekemään eettisiä päätöksiä ääriolosuhteissa? Wieniläinen lääkäri ja psykiatri Viktor E. Frankl (1905-1997) osoittaa teoksessaan Ihmisyyden rajalla, miten haastavaa keskitysleirivangin oli pohtia moraalisia kysymyksiä joutuessaan keskittämään kaikki voimavaransa hengissä pysymiseen. Tämä koskettava teos on Yhdysvalloissa valittu kymmenen eniten amerikkalaisten ajatteluun vaikuttaneen kirjan valiojoukkoon. Harvardin yliopiston psykologian professori luonnehtii alkupuheenvuorossa kirjaa dramaattisten kertomusten jalokiveksi. Kirjan johdanto antaa herätteitä aikakautemme merkittävimpään psykologiseen liikkeeseen, logoterapiaan.

Juutalainen Frankl väitteli v.1930 lääketieteen ja neurologian tohtoriksi ja ehti toimia mm. Am Steinhof-klinikan itsemurhaosaston johtajana ennen joutumistaan natsien keskitysleireille. Hänen intressinään oli tutkia, miksi toiset ihmiset selviävät henkisesti eheämpinä rankoissakin olosuhteissa kuin toiset. Hän uskoi ihmisen selviävän, jos tämä kykenee löytämään tarkoituksen elämälleen tai kärsimykselleen. Frankl siteerasikin usein filosofi Nietzscheä: hän, jolla on miksi elää, kestää melkein minkä tahansa miten. Frankl valmisteli tutkimustensa perusteella toista väitöskirjaansa, jonka piilotti takkinsa vuoriin, joutuessaan lähtemään kohti Auschwitzia. Takki kuten kaikki muutkin vaatteet takavarikoitiin heti leirille saapumisen jälkeen.

Franklin omakohtaisista keskitysleirikokemuksista kertovalle kirjalle antaa erityistä painoarvoa se, että hän joutui käytännössä testaamaan tutkimusteesiensä paikkansapitävyyden sekä elämään ne todeksi mitä hirvittävimmissä olosuhteissa. Kirjassaan Frankl kertoo, miten itse löysi tarkoituksen elämälleen menettämästään käsikirjoituksesta ja tarpeestaan kirjoittaa väitöksensä uudelleen. Häntä piti hengissä myös unelma kertoa vankikokemuksistaan vapauduttuaan, joten hän kuvitteli itsensä tulevaisuudessa pitämässä keskitysleirin psykologiaa käsitteleviä luentoja. Hän toteaaakin että ”kärsiminen lakkaa eräässä mielessä olemasta kärsimystä sillä hetkellä, kun se löytää tarkoituksensa” (s.103).

Moni vangeista löysi tarkoituksen kärsimyksilleen toivosta nähdä jälleen rakkaimpansa, niin myös Frankl. Ennen leirille joutumistaan hän oli juuri avioitunut. Hän oli onnistunut saamaan itselleen ja raskaana olevalle vaimolleen liput viimeiseen Yhdysvaltoihin lähtevään laivaan, mutta tuolloin hän joutui tekemään erittäin vaikean eettisen päätöksen. Frankl tiesi heidän lähtönsä merkitsevän kuolemantuomiota vanhemmilleen ja sisaruksilleen (asemansa vuoksi lääkärinä hän oli siihen asti pystynyt suojelemaan heitä). Niinpä hän päätti jäädä Wieniin eikä aikaakaan, kun heidät kaikki kuljetettiin keskitysleireille.

Ihmisyyden rajalla kuvaa vankien henkistä käyttäytymistä kolmen ajanjakson kautta. Ensimmäisenä Frankl käsittelee leirille saapumista seurannutta aikaa ja kuvaa, mitä vangissa tapahtuu kun häneltä riistetään nimeä myöten kaikki ihmisarvo. Kauhun ja itsemurha-ajatusten rinnalla vangit viljelivät tietynlaista huumoria, ja uteliaisuudesta muodostui tärkeä tämän vaiheen itsesuojelukeino. Frankl toteaa, että on normaalia käyttäytyä epänormaalisti epänormaalisissa tilanteissa. Toisessa ajanjaksossa Frankl kuvaa vankien vakiintumista leirin rutiineihin ja sitä, miten välttämätöntä todellisuuden hämärtyminen ja tunteiden tylsistyminen hengissä säilymisen kannalta oli. Vaikka ihmisiltä riistettiin kaikki arvot ja häntä kohdeltiin kuin eläintä, elämäntaitoa oli Franklin mukaan mahdollista harjoitella jopa keskitysleirissä, jossa kärsimys oli koko ajan läsnä. Hänen keskeinen teesinsä on, että ihminen on aina vapaa valitsemaan suhtautumisensa annettuihin olosuhteisiin! Niinpä osa ihmisistä kykeni leirilläkin elämään omien aatteidensa ja arvojen mukaisesti kun taas ne, jotka menettivät kaiken toivonsa eivätkä enää kyenneet elämään tulevaisuusorientoituneesti, päästivät irti moraalisuudestaan. Kolmannessa vaiheessa Frankl käsittelee leiriltä poispääsyä ja vapautumista seurannutta ajanjaksoa kuvaillen miten ihminen henkisesti ja moraalisesti käyttäytyy vuosikausien henkisten paineiden äkillisesti poistuessa. Yksi ydinkysymyksistä oli, miten rakentaa uusi elämä kun kyky tuntea mielihyvää on menetetty. Frankl kertoo omasta hitaasta toipumisestaan ”askel askeleelta edistyin, kunnes minusta tuli jälleen inhimillinen olento” (s. 84).

Miten välttää moraaliset vaarat kun monet vankeudessa hellityt toiveet ja unelmat osoittautuvat harhakuviksi? Frankl joutui itse kohtaamaan tämän haasteen kun hän vapautuessaan sai tietää menettäneensä vaimonsa, syntymättömän lapsensa, vanhempansa ja lähes kaikki sukulaisensa ja kollegansa keskitysleirien kaasukammioihin. Nykylukija voi vain kuvitella, minkälaista moraalista vahvuutta ihminen tuollaisessa tilanteessa tarvitsee. Ja Frankl totisesti eli todeksi omat teesinsä: 1) jos ihmiseltä riistetään kaikki, niin koskaan häneltä ei voida viedä vapautta valita oma suhtautumisensa mihin tahansa annettuun tilanteeseen, poikkeuksellisen vaikeassa tilanteessa ihmisellä on aina mahdollisuus kasvaa henkisesti itsensä yläpuolelle, 2) ihmisellä on kaikissa

olosuhteissa mahdollisuus säilyttää arvokkuutensa inhimillisenä ihmisenä, inhimillinen elämä ei milloinkaan lakkaa olemasta merkityksellinen, 3) ”ihminen ei ole vain olemassa, hän myös valitsee tiensä ja päättää, mitä hänestä kulloinkin tulee” (s.117).

Franklin mukaan elämä keskitysleirissä repi auki ihmissielun tuoden esiin kaikista ihmisistä erilaisina sekoituksina löytyvän hyvän ja pahan. Hän jakoi kokemustensa perusteella ihmiset kunnolliseen ja kunnottomiin korostaen sitä, että kaikista ryhmistä on helppo löytää inhimillistä hyvyyttä. Hän kieltäytyi koko elämänsä ajan osallistumasta natsien kollektiiviseen syyllistämiseen. Hän avioitui uudelleen, sai kaksi lasta ja omisti loppuelämänsä auttaakseen lääkärinä muita ihmisiä löytämään elämälleen tarkoituksen. Tarkoitus, vapaus ja vastuu sekä ihmisen ymmärtäminen fyysisenä, psyykkis-sosiaalisena sekä henkisenä olentona ovat hänen perustamansa logoterapian (psykoterapian nk. kolmas wieniläinen koulukunta) kulmakiviä. Kirjan loppuosassa esitellään logoterapian peruskäsitteitä.

Frankl toteutti unelmansa kirjoittaen valmiiksi toisen väitöskirjansa (julkaistu Suomessa 1983 nimellä Olemisen tarkoitus, Otava). Yhteensä hän kirjoitti 32 teosta sekä lukemattomia tieteellisiä artikkeleita. Elämänsä aikana hänet kutsuttiin luennoimaan mm. yli kahteensataan yliopistoon ja hänelle myönnettiin 29 kunnia-tohtorin arvonimeä ympäri maailmaa. Näiden lisäksi hänellä oli lukuisia dosentteja sekä professuurit Harvardin, Dallasin ja Pittsburghin yliopistoissa. Maailman tiettävästi edelleen ainut logoterapian professori löytyy U.S. International University of Kaliforniasta. Logoterapian kehittämistä ja soveltamista nykyajan elämään jatkavat hänen oppilaansa sekä logoterapiakoulutuksen saaneet toimijat ympäri maailmaa. (www.viktorfrankl.org, www.logoterapia.fi)

Lähteet:

Frankl Viktor E: Ihmisyyden rajalla. 2006 (toinen painos), Otava

Möller Pirjo: Otteita Viktor E. Franklin elämäkerrasta. Paperimoniste 17.1.2008